

ПРИПИНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОBOB'ЯЗКІВ ДЛЯ ТЕПЛОПОСТАЧАЛЬНИХ КОМПАНІЙ ТА БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ БУЛО КОМПЕНСОВАНО ДОГОВОРАМИ З «НАФТОГАЗ ТРЕЙДИНГ». ЧИ СТАЛО ЦЕ ЕКВІВАЛЕНТОМ?

30 вересня 2021 року на засіданні Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентів України було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо врегулювання проблемних питань у сфері постачання теплової енергії та гарячої води в опалювальному періоді 2021/2022 рр¹. На Меморандумі стоїть підпис Прем'єр-міністра України, Міністра розвитку громад і територій України, Міністра енергетики України, заступника керівника Офісу Президента України, голови НАК «Нафтогаз України», виконавчого директора Асоціації міст України, міських голів Львова, Дніпра та Житомира. Серед ключових пунктів Меморандуму були:

- 1) домовленість про безперебійність поставок газу,
- 2) фінансова підтримка громад з боку держави для безперебійної роботи теплокомуненерго та незмінності тарифів, при незмінній ціні **7,42 грн. за м3, у т.ч. ПДВ20%**², та для безперебійної роботи бюджетних установ, при незмінній ціні **13,65963 грн. за м3, у т.ч. ПДВ20%** (до 31.05.22 р. включно).
- 3) забезпечення відшкодування підприємствам теплопостачальним підприємствам заборгованості з різниці в тарифах у вигляді субвенції, відповідно до Порядку та умов перерахування субвенції з держбюджету місцевим бюджетам, затвердженого Постановою КМУ від 15.12.2021 р. № 1340³,
- 4) реструктуризація заборгованості підприємств теплопостачання за спожиті енергоносії для 376 підприємств, у т.ч. 205 підприємств теплокомуненерго та 171 підприємство ВКГ,
- 5) розблокування до 15.10.2021 р. рахунків підприємств теплопостачання 59 населених пунктів, арештовані через заборгованість по сплаті за природний газ та його розподіл,
- 6) державна підтримка бюджетів територіальних громад, у яких індекс податкоспроможності менше або дорівнює 0,9, за рахунок субвенції.

У цілому по Україні за опалювальний сезон 2021-2022 рр. (жовтень 2021-й рік – січень 2022-й рік) сформувалась заборгованість підприємств теплокомуненерго перед НАК «Нафтогаз України» в розмірі 16 млрд. грн., у т.ч. 3 млрд. грн. прострочена заборгованість, тобто з періодом понад 45 днів. Абсолютним лідером неплатежів традиційно стало міське КП «Харківські теплові мережі»⁴.

Відповідно до законодавства та підзаконних нормативно-правових актів України, цілями державного нагляду (контролю) повинні бути суспільні інтереси, а постачання природного газу в Україні становить загальний економічний інтерес. Пункт 14 частини 1 статті 1 Закону України від 01.07.2014 р. № 1555-VII «Про державну

¹ Текст Меморандуму доступний на: https://auc.org.ua/sites/default/files/memorandum_0.pdf.

² <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-naftogaz-ta-ochilniki-mist-pidpisali-memorandum-shchodo-vregulyvannya-pitan-u-sferi-postachannya-teplovoyi-energiyi-ta-garyachoyi-vodi>.

³ Текст Порядку: <https://www.kmu.gov.ua/nps/devaki-pitannya-zdijsnennya-zahodiv-peredbachenih-punktom-27-statti-14-zakonu-ukrayini-pro-derzhavnij-t151221>.

⁴ Відповідно до даних «Нафтогаз-трейдинг» (<https://www.naftogaz.com/business/trading-business-unit>), КП «Харківські теплові мережі» (<https://www.hts.kharkov.ua>) за 2019-й рік сплатило за спожитий природний газ 3,5 млрд. грн., за 2020-й рік – 2,5 млрд. грн., а за 2021-й – 1,7 млрд. грн. Водночас, КП «Харківські теплові мережі» отримало 7 млрд. грн компенсації за різницю в тарифах з 22 млрд. грн компенсації, що фактично надійшла теплопостачальним підприємствам України.

допомогу суб'єктам господарювання»⁵ визначив послуги, що становлять загальний економічний інтерес, як послуги, пов'язані із задоволенням особливо важливих загальних потреб громадян, що **не можуть надаватися на комерційній основі без державної підтримки**.

Закон України від 21 червня 2012 року № 5007-VI «Про ціни і ціноутворення» у частині 1 статті 12 визначив, що державні регульовані ціни запроваджуються на товари:

- 1) які справляють визначальний вплив на загальний рівень і динаміку цін,
- 2) мають істотну соціальну значущість, а також на
- 3) товари, що виробляються суб'єктами, які займають монополъне (домінуюче) становище на ринку».

На всі інші товари статтю 190 Господарського кодексу України та статтю 11 цього Закону України встановлюються вільні ціни. Проте затвердивши 185 Постанов та 33 Розпорядження у сфері державного цінового регулювання, Кабінет Міністрів України так і не створив єдиний перелік соціально значущих товарів. Як наслідок, існують різні переліки значущих товарів у принаймні двох Постановах Кабінету Міністрів України:

- 1) у Постанові Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. № 803,
- 2) у Постанові Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 341.

Постановою Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. № 803 було визначено перелік соціально значущих **товарів і послуг**, за яким проводитиметься постійний моніторинг цін і тарифів на споживчому ринку регіонів, поділений на три групи:

- 1) продукти харчування, визначені Кабінетом Міністрів України,
- 2) окремі види продуктів перероблення нафти,
- 3) товари та послуги, які реалізуються за регульованими цінами і тарифами.

Дещо інший варіант переліку соціально значущих товарів, відповідно до частини 1 статті 12 Закон України від 21 червня 2012 року № 5007-VI «Про ціни і ціноутворення», було визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 341 «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення». До цього переліку увійшов у тому числі і **природний газ**.

Крім того, що природний газ Кабінетом Міністрів України визначено **соціально значущим товаром**, він також регулюється Законом України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII «Про ринок природного газу», частина 1 статті 11 якого визначила, що «з метою забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу на суб'єктів ринку природного газу у виключних випадках та на визначений строк можуть покладатися спеціальні обов'язки в обсязі та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України після консультацій із Секретаріатом Енергетичного Співтовариства».

Відповідно до пункту 39 частини першої статті 1 цього ЗУ, «**суб'єкт ринку природного газу** - оператор газотранспортної системи, оператор газорозподільної системи, оператор газосховища, оператор установки LNG, замовник, оптовий продавець, оптовий покупець, постачальник, споживач;...". А згідно з п. 37, "**споживач** - фізична особа, фізична особа - підприємець або юридична особа, яка отримує природний газ на підставі договору постачання природного газу з метою використання для власних потреб, а не для перепродажу, або використання в якості сировини;...».

Виняток з ситуації, коли ціни на постачання природного газу вільно встановлюються між постачальником та замовником (вільне ціноутворення), становить випадок, коли на суб'єктів ринку покладаються спеціальні обов'язки з метою забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, як визначені статтю 11 Закону України «Про ринок природного газу».

А частина 4 статті 11 Закону України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII «Про ринок природного газу» визначила, що рішення Кабінету Міністрів України про покладання спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу має визначати:

⁵ Джерело: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.

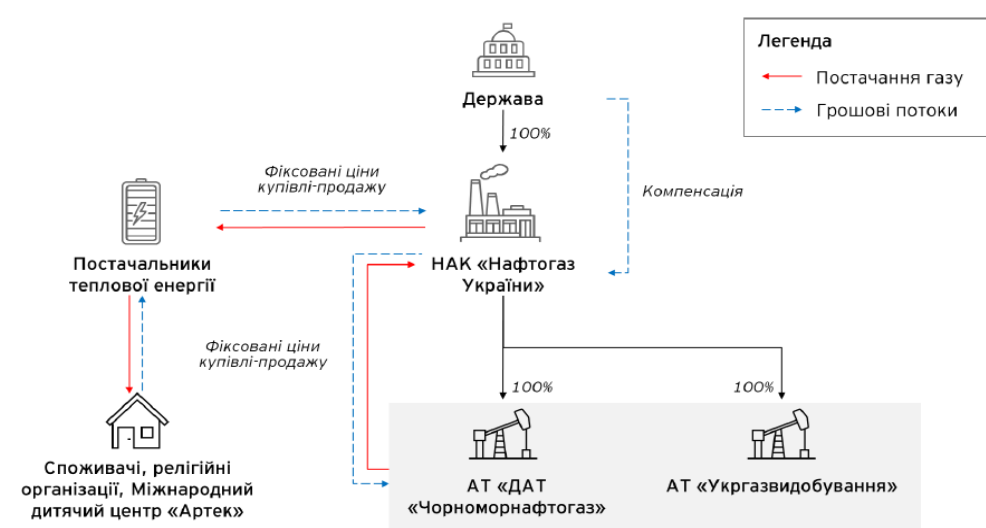
№	Об'єкт визначення.	Тлумачення (витяги) з Постанови КМУ від 19 жовтня 2018 р. № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу» ⁶ .															
1)	загальносуспільний інтерес у процесі функціонування ринку природного газу, для забезпечення якого покладаються спеціальні обов'язки на суб'єктів ринку природного газу;	<p>Абзацом 14 пункту 1 статті 1 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» визначено, що «послуги, що становлять загальний економічний інтерес, - послуги, пов'язані із задоволенням особливо важливих загальних потреб громадян, що не можуть надаватися на комерційній основі без державної підтримки».</p> <p>Відповідно до абзацу третього пункту 2 частини другої статті 3 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» Кабінет Міністрів України затвердив перелік послуг, що становлять загальний економічний інтерес, у тому числі «п. 2. Послуги у сфері функціонування ринку природного газу»:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) послуги продажу природного газу власного видобутку; 2) послуги придбання природного газу, необхідного для формування ресурсу природного газу для побутових споживачів, релігійних організацій; 3) послуги постачання природного газу побутовим споживачам та релігійним організаціям; 4) послуги постачальника «останньої надії»; 5) послуги транспортування та зберігання (закачування, відбору) природного газу. 															
2)	обсяг спеціальних обов'язків;	<p>Відповідно до встановленого КМУ режиму спеціальних обов'язків (ПСО), частина природного газу внутрішнього походження продавалась за нижчими цінами, ніж на нерегульованому сегменті ринку.</p> <p>Роздрібна ціна встановлювалась на постачання природного газу побутовим споживачам, релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та виробникам теплової та електричної енергії.</p> <table border="1" data-bbox="486 1193 1469 1697"> <thead> <tr> <th rowspan="2"></th> <th colspan="3">Тис. грн.</th> </tr> <tr> <th>2019</th> <th>2020</th> <th>2021</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Постачання природного газу постачальникам природного газу для потреб побутових споживачів, релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та виробникам теплової енергії за цінами та на умовах, визначених постановами КМУ від 22.03.2017 №187 та від 19.10.2018 № 867.</td> <td>14 006 000</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Накопичення дебіторської заборгованості Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» за продаж природного</td> <td></td> <td>37 158 778⁷</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Тис. грн.			2019	2020	2021	Постачання природного газу постачальникам природного газу для потреб побутових споживачів, релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та виробникам теплової енергії за цінами та на умовах, визначених постановами КМУ від 22.03.2017 №187 та від 19.10.2018 № 867.	14 006 000			Накопичення дебіторської заборгованості Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» за продаж природного		37 158 778 ⁷	
	Тис. грн.																
	2019	2020	2021														
Постачання природного газу постачальникам природного газу для потреб побутових споживачів, релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та виробникам теплової енергії за цінами та на умовах, визначених постановами КМУ від 22.03.2017 №187 та від 19.10.2018 № 867.	14 006 000																
Накопичення дебіторської заборгованості Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» за продаж природного		37 158 778 ⁷															

⁶ Постанова КМУ передувала Постанові Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2015 р. № 758 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період)» (Офіційний вісник України, 2015 р., № 79, ст. 2651).

⁷ Дебіторська заборгованість НАК «Нафтогаз України» по підприємствам ТКЕ станом на 31.12.2020. НАК «Нафтогаз України» не постачала природний газ населенню (побутовим споживачам), оскільки реалізація відбувалась збутовим підприємствам для подальшої реалізації населенню.

№	Об'єкт визначення.	Тлумачення (витяги) з Постанови КМУ від 19 жовтня 2018 р. № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу» ⁶ .
		газу населенню і підприємствам теплоенергетики.
3)	коло суб'єктів ринку природного газу, на яких покладаються спеціальні обов'язки;	<p>Спеціальні обов'язки було покладено на наступних суб'єктів ринку природного газу:</p> <p>1) на господарські товариства, 100 відсотків акцій (паїв, часток) яких належать державі або іншому господарському товариству, єдиним акціонером якого є держава, а саме – на ПАТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» - обов'язок продавати газ власного видобутку на користь НАК «Нафтогаз України» на умовах, визначених Положенням, для формування ресурсу природного газу для потреб побутових споживачів, релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та державного підприємства України «Міжнародний дитячий центр «Артек» (далі – «для суспільних потреб») та виробників теплової енергії для всіх категорій використання природного газу;</p> <p>2) на НАК «Нафтогаз України» (державі в особі Кабінету Міністрів України належать 100% акцій) - обов'язок купувати природний газ у вищезгаданих суб'єктів та продавати його: 2.1) постачальникам природного газу для суспільних потреб; 2.2) для суспільних потреб, якщо постачання газу у відповідному періоді не здійснює інший постачальник (за низки умов); 2.3) виробникам теплової енергії (за визначеними категоріями).</p> <p>3) на постачальників теплової енергії – обов'язок з постачання газу для суспільних потреб і звітувати про його використання на умовах та у порядку, що визначені цим Положенням, а на постачальників, окремо визначених цим Положенням, - обов'язок укласти договір про постачання природного газу з побутовим споживачем / релігійною організацією, об'єкти газоспоживання якого (якої) розташовуються у межах відповідної території ліцензованої діяльності з розподілу природного газу, що звернувся з відповідною заявою до постачальника;</p> <p>4) на операторів газорозподільних систем – надавати інформацію, необхідну для забезпечення безперервного постачання природного газу для суспільних потреб.</p> <p>5) на інших суб'єкти господарювання, що провадять діяльність з видобутку природного газу, які також можуть добровільно взяти на себе зобов'язання, передбачене п.1. Спеціальні обов'язки, які покладаються на НАК «Нафтогаз України», можуть за рішенням уповноважених органів Компанії, погодженим з КМУ, виконуватися іншими підприємствами, над якими НАК «Нафтогаз України» здійснює контроль у значенні Закону України «Про захист економічної конкуренції» № 2210-III від 11.01.2001 р. У разі прийняття зазначеного рішення на такі підприємства поширюються відповідні права та обов'язки згідно з Положенням про покладення спеціальних обов'язків. Відповідно до Постанови КМУ від 19.10.2018 р. № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу», ціна, за якою АТ «Укргазвидобування» реалізує природний газ власного видобутку НАК «Нафтогаз України» визначався на рівні ціни в рамках ПСО за вирахуванням</p>

№	Об'єкт визначення.	Тлумачення (витяги) з Постанови КМУ від 19 жовтня 2018 р. № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу» ⁶ .
		<p>торгівельної надбавки НАК «Нафтогаз України» на рівні 1,917% зазначеної ціни. Проте протягом 2019 року АТ «Укргазвидобування» не отримувало компенсацію як суб'єкт, на якого покладаються спеціальні обов'язки та не визнавало жодних доходів⁸.</p> <p>Від 01.08.2020 р. завершилась дія покладення спеціальних обов'язків (ПСО) НАК «Нафтогаз України»⁹ щодо постачання газу для суспільних потреб і, відповідно, кореспондуючих спеціальних обов'язків:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) АТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» з продажу газу на користь АТ «НАК «Нафтогаз України» з метою формування ресурсу природного газу саме для суспільних потреб; 2) постачальників газу з постачання придбаного у АТ «НАК «Нафтогаз України» природного газу для суспільних потреб; 3) операторів газорозподільних систем з надання інформації. <p>Як наслідок, у побутових споживачів виникла можливість самостійно обирати постачальника природного газу, у тому числі постачальника останньої надії. А Антимонопольний комітет України надав рекомендації від 28 серпня 2020 р. № 36-рк «Про здійснення заходів, спрямованих на запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції»¹⁰.</p>

⁸ Джерело: https://data.gov.ua/dataset/dc048d29-278f-45c5-a901-9aee7aee7402/resource/c47efa0f-22d1-41e2-9d37-c616265eed08/download/report-eiti_ua_2019.pdf.

⁹ Згідно з ч. 1 ст. 75, ч. 8 ст. 77, ч. 3 ст. 89 Господарського кодексу України, всі підприємства з державною участю зобов'язані складати та затверджувати річний та з поквартальною розбивкою фінансовий план на кожен наступний рік, відповідно до якого підприємство отримує доходи та здійснює видатки в рамках, визначених законодавством України. А відповідно до ч. 2 ст. 75 ГКУ, п. 5-6 Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки, затвердженого наказом Мінекономрозвитку № 205 від 02.03.2015 р., фінансові плани підприємств з державною участю підлягають затвердженню до 1 вересня року, що передує плановому, якщо інше не передбачено законом, для АТ «Нафтогаз України» та АТ «Укргазвидобування», Кабінетом Міністрів України. Проте аудит Рахункової палати виявив, що фінансовий план АТ «НАК «Нафтогаз України» на 2020 рік був затверджений розпорядженням КМУ № 1631-р від 23.12.2020 року, а фінансовий план ПАТ «Укргазвидобування» на 2020 рік не був затверджений взагалі.

¹⁰ Джерело: <https://amcu.gov.ua/npas/pro-zdijsnennya-zahodiv-spryamovanih-na-zapobigannya-porushennyam-zakonodavstva-pro-zahist-ekonomichnoyi-konkurenciyi-6>.

№	Об'єкт визначення.	Тлумачення (витяги) з Постанови КМУ від 19 жовтня 2018 р. № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу» ⁶ .																				
		А дія спеціальних обов'язків щодо виробників теплової енергії була припинена лише з 20.05.2021 р. відповідно до п. 3 постанови КМУ «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу» № 867 від 19.10.2018 р.																				
4)	обсяг прав суб'єктів ринку природного газу, на яких покладаються спеціальні обов'язки, необхідних для виконання таких обов'язків;	<p>Відповідно до частини 7 статті 11 Закону України «Про ринок природного газу», право суб'єкта ринку природного газу, на якого покладаються спеціальні обов'язки, на отримання компенсації економічно обґрунтованих витрат, здійснених таким суб'єктом, зменшених на доходи, отримані у процесі виконання покладених на нього спеціальних обов'язків, та з урахуванням допустимого рівня прибутку відповідно до порядку, затвердженого КМУ.</p> <p>П. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України № 1555-VII від 01.07.2014 р. «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» визначив послуги, що становлять загальний економічний інтерес, як послуги, пов'язані із задоволенням особливо важливих загальних потреб громадян, що не можуть надаватися на комерційній основі без державної підтримки. Таким чином, право суб'єктів ринку природного газу на компенсацію юридично є правом на державну підтримку.</p> <p>Таблиця. Програма бюджетної підтримки в галузі. Компенсація надається суб'єктам ринку природного газу, відповідно до Порядку, затвердженого Постановою КМУ від 3 грудня 2020 р. № 1194.</p> <table border="1" data-bbox="486 1160 1465 1697"> <thead> <tr> <th rowspan="2">млрд. грн.</th> <th colspan="2">2019¹¹</th> <th colspan="2">2020¹²</th> <th colspan="2">2021</th> </tr> <tr> <th>пл.</th> <th>фкт.</th> <th>пл.</th> <th>фкт.</th> <th>пл.</th> <th>фкт.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Компенсація акціонерному товариству «НАК «Нафтогаз України» економічно обґрунтованих витрат, здійснених з метою виконання покладених на нього відповідно до статті 11 Закону України «Про ринок природного газу» спеціальних обов'язків для забезпечення загальносуспільних інтересів</td> <td></td> <td></td> <td>32,2</td> <td>32,2</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	млрд. грн.	2019 ¹¹		2020 ¹²		2021		пл.	фкт.	пл.	фкт.	пл.	фкт.	Компенсація акціонерному товариству «НАК «Нафтогаз України» економічно обґрунтованих витрат, здійснених з метою виконання покладених на нього відповідно до статті 11 Закону України «Про ринок природного газу» спеціальних обов'язків для забезпечення загальносуспільних інтересів			32,2	32,2		
млрд. грн.	2019 ¹¹			2020 ¹²		2021																
	пл.	фкт.	пл.	фкт.	пл.	фкт.																
Компенсація акціонерному товариству «НАК «Нафтогаз України» економічно обґрунтованих витрат, здійснених з метою виконання покладених на нього відповідно до статті 11 Закону України «Про ринок природного газу» спеціальних обов'язків для забезпечення загальносуспільних інтересів			32,2	32,2																		

¹¹ Див.: постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 19.07.2017 р. у справі № 826/6066/17, що залишена без змін за результатами апеляційного та касаційного оскарження. Див. постанову Верховного суду від 21.08.2019 р.

¹² Джерело: Річний звіт Держказначейства про виконання Державного бюджету України за 2020 рік (розділ II.1), <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/606/321/54f/60632154f38a9065297111.xlsx>. Постанова КМУ «Деякі питання реалізації заходів, передбачених пунктами 31-33 статті 14 Закону України № 1195 від 03.12.2020 р. «Про Державний бюджет України на 2020 рік».

№	Об'єкт визначення.	Тлумачення (витяги) з Постанови КМУ від 19 жовтня 2018 р. № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу» ⁶ .						
		у процесі функціонування ринку природного газу, зменшених на доходи, отримані у процесі виконання таких спеціальних обов'язків, та з урахуванням допустимого рівня прибутку.						
5)	категорії споживачів, яких стосуються спеціальні обов'язки;	<p>Постановою КМУ від 19.10.2018 року № 867 визначався підхід до встановлення роздрібною ціни на постачання природного газу:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) побутовим споживачам, 2) релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та 3) виробникам теплової та електричної енергії на період до 1 серпня 2020 року. <p>Постановою КМУ №256 від 04.03.2002 р. затверджено Порядок фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету. Порядком передбачено надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню¹³, зокрема - на оплату електроенергії і природного газу (в тому числі послуг з транспортування, розподілу та постачання). Порядком не деталізовані особливості формування коштів для надання субвенцій на оплату природного газу. Розрахунки здійснювались на поточні рахунки із спеціальним режимом використання, відкриті в органах Казначейства. Порядок фінансування втратив чинність з 01.01.2020 р. Самі ж діючі протягом розрахункового періоду соціальні нормативи, в межах яких держава надає громадянам пільги/субсидії, передбачені чинним законодавством, визначені Постановою КМУ від 06.08.2014 № 409 «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування»¹⁴. Усі громадяни, хто з об'єктивних причин не в змозі самостійно сплачувати комунальні послуги, у кого ці витрати перевищують орієнтовно 15% родинного бюджету, можуть оформити субсидію.</p> <p>Таблиця. Монетизація субсидій та пільг, відповідно до Порядку виплати житлових субсидій громадянам, спрямованих у тому числі на оплату електроенергії та природного газу, затвердженого Постановою КМУ від 21 жовтня 1995 р. № 848, та Порядку надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу у грошовій формі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 373.</p>						

¹³ Див.: <https://gazpravda.com.ua/konsultatsii/subsidii>,

¹⁴ Див.: <https://www.msp.gov.ua/news/19443.html>.

№	Об'єкт визначення.	Тлумачення (витяги) з Постанови КМУ від 19 жовтня 2018 р. № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу» ⁶ .																											
		<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="485 264 890 338" rowspan="2">млрд. грн.</th> <th colspan="2" data-bbox="890 264 1082 297">2019</th> <th colspan="2" data-bbox="1082 264 1273 297">2020</th> <th colspan="2" data-bbox="1273 264 1474 297">2021</th> </tr> <tr> <th data-bbox="890 297 986 338">пл.</th> <th data-bbox="986 297 1082 338">фкт.</th> <th data-bbox="1082 297 1177 338">пл.</th> <th data-bbox="1177 297 1273 338">фкт.</th> <th data-bbox="1273 297 1369 338">пл.</th> <th data-bbox="1369 297 1474 338">фкт.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="485 338 890 376">Субвенція</td> <td data-bbox="890 338 986 376">35,1</td> <td data-bbox="986 338 1082 376">21,6</td> <td data-bbox="1082 338 1177 376"></td> <td data-bbox="1177 338 1273 376"></td> <td data-bbox="1273 338 1369 376"></td> <td data-bbox="1369 338 1474 376"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="485 376 890 591">Бюджетна програма «виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі» (млрд. грн.)¹⁵.</td> <td data-bbox="890 376 986 591">20,0</td> <td data-bbox="986 376 1082 591">23,3</td> <td data-bbox="1082 376 1177 591">37,2</td> <td data-bbox="1177 376 1273 591"></td> <td data-bbox="1273 376 1369 591"></td> <td data-bbox="1369 376 1474 591"></td> </tr> </tbody> </table>	млрд. грн.	2019		2020		2021		пл.	фкт.	пл.	фкт.	пл.	фкт.	Субвенція	35,1	21,6					Бюджетна програма «виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі» (млрд. грн.) ¹⁵ .	20,0	23,3	37,2			
млрд. грн.	2019			2020		2021																							
	пл.	фкт.	пл.	фкт.	пл.	фкт.																							
Субвенція	35,1	21,6																											
Бюджетна програма «виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі» (млрд. грн.) ¹⁵ .	20,0	23,3	37,2																										
6)	територію та строк виконання спеціальних обов'язків.	Територія спеціальних обов'язків – вся територія України. Спеціальні обов'язки, передбачені зазначеною постановою, повинні були діяти до 01.05.2020 р., однак КМУ продовжив дію постанови до 01.08.2020 р., а в частині постачання газу для виробників теплової енергії – до 01.05.2021 р.																											
7)	джерела фінансування та порядок визначення компенсації, що надається суб'єктам ринку природного газу, на яких покладаються спеціальні обов'язки, з урахуванням положення частини сьомої цієї статті.	<p>Згідно з частиною 4 статті 11 Закону України «Про ринок природного газу», джерела фінансування та порядок визначення компенсації є обов'язковими складовими рішення КМУ про покладання спеціальних обов'язків.</p> <p>28.11.2020 р. набрали чинності зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» та до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу, якими передбачено, що в тому числі на компенсацію НАК «Нафтогаз України» будуть спрямовані наступні кошти спеціального фонду Державного бюджету:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) надходження від погашення ПАТ «Укрнафта» податкового боргу з податку на прибуток підприємств, рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату, ПДВ, що склалися станом на 1 серпня 2020 року та не сплачені до дати проведення взаєморозрахунків; 2) надходження від сплати грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, що виникли та/або виникнуть у ПАТ «Укрнафта» за результатами проведення операцій з продажу (постачання) природного газу АТ «НАК «Нафтогаз України»; 3) надходження від сплати грошових зобов'язань ПАТ «Укрнафта» з ПДВ за операціями продажу (постачання) природного газу АТ «НАК «Нафтогаз України»; 4) надходження від сплати грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, що виникли та/або виникнуть у АТ «НАК «Нафтогаз України» внаслідок отримання компенсації, а також за результатами господарської діяльності у 2020-2021 роках. 																											

¹⁵ Щодо Порядку проведення відповідних розрахунків за рахунок субвенції див. наказ Мінфіну «Про затвердження Порядку проведення органами Казначейства розрахунків, передбачених пунктами 8, 8-1 Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2002 року № 256, та взаємодії учасників таких розрахунків» №1 від 04.01.2018.

Висновки.

Відповідно до Закону України «Про ринок природного газу», функціонування оптового та роздрібного ринків природного газу реалізується за принципом вільного ціноутворення. Ціни на постачання природного газу повинні вільно встановлюватися між постачальником та замовником, за винятком випадків, коли Кабінет Міністрів України накладає зобов'язання щодо державної послуги («спеціальні обов'язки» або «PCO») на АТ «НАК «Нафтогаз України» для окремих груп споживачів. Задля забезпечення можливості використання державних регульованих ціни частиною 7 статті 11 Закону України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII «Про ринок природного газу» на певних суб'єктах ринку природного газу могли покладатись спеціальні обов'язки¹⁶.

Законом України від 10 грудня 2015 року № 887-VIII «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, тепlopостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення» споживачам гарантовані права на отримання інформації¹⁷. На загальнодержавному рівні існує такий баланс видобутку у державному секторі та споживання природного газу, відповідно до попередніх даних за 2021-й рік:

≈13 млрд. м³ – видобуток товарного природного газу ПАТ «Укргазвидобування»,

≈8,6 млрд. м³ – споживання товарного природного газу населенням (побутовими споживачами),

≈5,6-6 млрд. м³ – споживання товарного природного газу підприємствами ТКЕ для потреб населення (побутових споживачів).

Від самого початку дії покладених спеціальних обов'язків, їхнє застосування було вибіркоким як щодо суб'єктів ринку природного газу, так і щодо різних груп споживачів. Наприклад, протягом усіх років спеціальні обов'язки продавати природний газ покладались лише на видобувні компанії із 100% із державною власністю (ПАТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз»), а на щорічний видобуток природного газу об'ємом понад 1 млрд. кубометрів ПАТ «Укрнафта»¹⁸ - дочірнього підприємства НАК «Нафтогаз України», в якому держава є опосередкованим власником 50%+1 статутного капіталу, Кабінет Міністрів України спеціальні обов'язки не покладав.

Припинення дії покладання спеціальних обов'язків для різних груп споживачів відбулось у різні строки:

До 01.08.2020 року	До 20.05.2021 року
Правила PCO на НАК «Нафтогаз України», які діяли для потреб населення та релігійних організацій з 1.11.2018 року до 01.05.2020 року, були встановлені Постановою КМУ від 19.10.2018 року № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу». З 1 серпня 2020 року зобов'язання PCO для потреб населення та релігійних організацій були припинені.	До 20.05.2021 року, відповідно до п. 3 Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2018 року № 867, покладались спеціальні обов'язки щодо гарантованого постачання природного газу підприємствам теплопостачання (PCO) НАК «Нафтогаз України» .

¹⁶ Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>.

¹⁷ Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-19#Text>.

¹⁸ Постановою Верховного суду у справі № 2а-18853/10/2670 від 02.10.2018 р. зроблено висновок, що ПАТ «Укрнафта» є суб'єктом державного сектора економіки. ПАТ «Укрнафта» є господарським товариством, у статутному капіталі якого більше 50% відсотків акцій (часток) належить державі. Проте зі сторони держави в особі Кабінету Міністрів України у статутному капіталі ПАТ «Укрнафта» є не пряме володіння, а **опосередковане** через суб'єкта господарювання державного сектора економіки НАК «Нафтогаз України». ПАТ «Укрнафта» є дочірнім підприємством НАК «Нафтогаз України». Постановою КМУ «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» № 83 від 04.03.2015 р. Постановою КМУ «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» № 83 від 04.03.2015 р. як АТ «Укргазвидобування», так і ПАТ «Укрнафта» внесені до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави.

Припинення дії спеціальних обов'язків відносно населення (побутових споживачів) не мало істотних наслідків, з огляду на:

- 1) наявність системи субсидій та пільг у Державному бюджеті України,
- 2) наявність серед газопостачальних компаній постачальника «останньої надії».

Припинення спеціальних обов'язків гарантованого постачання природного газу підприємствам теплопостачання було компенсовано трирічними договорами підприємств теплокомуненерго з «Нафтогаз трейдинг».

У першу чергу внаслідок того, що теплопостачальні організації надають послуги опалення та постачання гарячої води не лише населенню (побутовим споживачам), яке може отримувати субсидії, але й іншим категоріям споживачів – юридичним особам різних форм власності, у т.ч. бюджетним установам. Деякі з цих споживачів послуг теплопостачання виробляють соціально значущі товари, відповідно до переліків, затверджених Постановою КМУ від 13 червня 2002 р. № 803 та Постановою КМУ від 22 квітня 2020 р. № 341.

Окремі народні депутати України – члени профільного Комітету Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг 21 квітня 2021 року вже звертались до Кабінету Міністрів України щодо необхідності продовження терміну дії ПСО для виробників теплової енергії, констатувавши загрозу утворення значної кількості проблемних ситуацій для підприємств ТКЕ в усіх населених пунктах України, що і без того знаходяться у критичному стані: http://kompek.rada.gov.ua/news/main_news/74110.html.

Відповідно до внутрішнього законодавства України, заходи державної підтримки мають перевірятися Антимонопольним комітетом України («АМКУ») на належність до державної допомоги, яка підлягає перевірці на допустимість для конкуренції.

У минулому Енергетичне співтовариство відкривало провадження проти України No ECS-2/17 у зв'язку з потенційною невідповідністю умов покладення спеціальних обов'язків вимогам до послуг загальносуспільного характеру (public service obligations), зокрема, щодо прозорості, пропорційності та недискримінації, та, за попередніми уточненими висновками, постачання природного газу за цими правилами становить незаконну державну допомогу (illegal state aid). Проте, на глибоке переконання автора, покладаючи спеціальні обов'язки на суб'єктів господарювання та одночасно запроваджуючи чи призупиняючи державну підтримку суб'єктам господарювання державної форми власності, які постачають природний газ теплопостачальним підприємствам, відповідно до статті 11 Закону України «Про ринок природного газу», Кабінет Міністрів України повинен керуватись показниками соціально-економічного та регіонального людського розвитку України, а отже національними інтересами.

Нав'язані країні ззовні моделі ліберальних ринків природного газу та електроенергії по факту обертаються:

- 1) переведенням частини споживачів на постачальників останньої надії (ПОН)¹⁹ з ринковими цінами приблизно 40 грн. за кубометр, оскільки природного газу в межах ліміту V1 теплопостачальним підприємствам не завжди вистачає;
- 2) жорстким державним регулюванням (фіксована ціна для побутових споживачів, яких обслуговує ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз України» - 7,96 грн за кубометр, а виробникам теплової енергії ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» (<https://www.naftogaz.com/business/trading-business-unit>) пропонує укладати трирічні договори постачання газу - довгострокова ціна складає 7,42 грн за один кубометр²⁰);
- 3) потребою в додаткових бюджетних коштах на компенсацію різниці в тарифах в розмірі 27 млрд. грн, з яких 22 млрд. грн компенсації фактично надійшли теплопостачальним підприємствам України, у т.ч. 7 млрд. грн міському КП «Харківські теплові мережі» (<https://www.hts.kharkov.ua>). Станом на 31 грудня 2021-го року підприємства теплокомуненерго скоротили заборгованість перед Національною акціонерною компанією «Нафтогаз України» на 22,03 млрд грн шляхом взаєморозрахунків²¹ у відповідності до ст.4 Закону України від 3 листопада 2016 року

¹⁹ Додатково: <https://www.gas.ua/uk/business/news/postachalnik-ostannoyi-nadiyi-pon-b>.

²⁰ Джерело: <https://www.naftogaz.com/business/trading-business-unit>.

²¹ Джерело: <https://www.naftogaz.com/news/heat-producers-reduced-debt-naftogaz>.

№ 1730-VIII «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення»²².

Відповідно до даних ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг», ТОВ «ГК «Нафтогаз України» та інших газопостачальних компаній.

Постачання природного газу побутовим споживачам (населенню).	Постачання газу бюджетним та релігійним організаціям.	Постачання газу виробникам тепла та електроенергії.	Постачання газу збутовим компаніям.	Торгівля газом на біржі.	Постачання газу промисловості.
НАК «Нафтогаз України» не постачала природний газ населенню (побутовим споживачам), оскільки реалізація відбувалась збутовим підприємствам для подальшої реалізації населенню. Постачальником останньої надії є пов'язана особа - ТОВ «ГК «Нафтогаз України» (ЄДРПОУ: 40121452).	ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг»	ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» пропонує виробникам тепла та електричної енергії укласти трирічні договори постачання газу.	ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» пропонує збутовим підприємствам працювати в рамках річного контракту на постачання газу із фіксованою ціною. Договір передбачає чітко визначений мінімальний та максимальний обсяг газу на рік.	Здійснюється багатьма газопостачальними компаніями. https://www.ueex.com.ua/auctions-calendar/prirodnij-gaz/ . https://www.ueex.com.ua/exchange-quotations/natural-gas/medium-and-long-term-market/ .	Постачання підприємствам з різних секторів економіки здійснюється багатьма газопостачальними компаніями. Ціна природного газу, \$/тис. м ³ Частка природного газу в змінних витратах металургійних підприємств: 8% 1,88 млрд м ³ природного газу спожито металургійними підприємствами України у 2020 р. Згідно з даними Європейської енергетичної біржі, природний газ на спотовому ринку за останні 2 місяці подорожчав майже у 2 рази. Газ формує 8% змінних витрат українських металургійних підприємств. Однак ціна газу впливає на ціну інших енергоресурсів, тому з газом безпосередньо пов'язано 60% змінних витрат українських металургів.
Тарифний план ПОН - 7,95689 грн. за м³, у т.ч. ПДВ20% . Річний тарифний план «Фіксований» - 7,96 грн. за м ³ ,	Трирічний тарифний план - 13,65963 грн. за м³, у т.ч. ПДВ20% . (до 31.05.22 р. включно).	Трирічний тарифний план - 7,42 грн. за м³, у т.ч. ПДВ20% . (до 31.05.22 р. включно).	Річний контракт на постачання газу із фіксованою ціною з умовними «облгаззбутами».	Середньозв. ціна з ПДВ (передплата), 36,76949 грн. за м³ . Середньозв. ціна з ПДВ	

²² Джерело: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1730-19#Text>.

Постачання природного газу побутовим споживачам (населенню).	Постачання газу бюджетним та релігійним організаціям.	Постачання газу виробникам тепла та електроенергії.	Постачання газу збутовим компаніям.	Торгівля газом на біржі.	Постачання газу промисловості.
у т.ч. ПДВ20%. Для побутових споживачів працює система пільг та субсидій.				(післяплата), 41,09974 грн. за м³. Дата фіксації ціни: 28.01.2022 ²³ .	

Джерело: <https://www.naftogaz.com/business/trading-business-unit>,
<https://www.gas.ua/uk/home/slr>, <https://www.gas.ua/uk/home/tariffs>.

Таким чином, можна констатувати, що в сегменті постачання природного газу підприємствам теплокомуненерго, **трирічний тарифний план 7,42 грн. за м³, у т.ч. ПДВ20%**, та в сегменті постачання природного газу бюджетним та релігійним організаціям, **річний тарифний план 13,65963 грн. за м³, у т.ч. ПДВ20%**, є соціально та суспільно стабільним.

Одним з недоліків цієї системи, що виникла замість покладення спеціальних обов'язків і склалась внаслідок підписання Меморандуму, стала непрозорість системи стосунків між «Нафтогаз трейдинг» та тепlopостачальними підприємствами міської та обласної комунальної форм власності. Зокрема, це:

- 1) непрозорість визначення «Нафтогаз трейдинг» обсягів споживання природного газу:
 - 1.1) для бюджетних та релігійних організацій,
 - 1.2) для виробників тепла та електроенергії.
- 2) незрозумілість фінансових наслідків переведення тепlopостачальних підприємств на постачальника останньої надії (ПОН).

Проте, що стосується торгівлі газом на біржі та постачання природного газу промисловості суб'єктам різних секторів економіки, то фіксовані ціни на цьому сегменті ринку природного газу відсутні.

Зокрема, що стосується підприємств (агро)промислового комплексу, які виробляють соціально значущі товари, то до Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2021 р. № 1435, якою внесено зміни до постанови КМУ від 9 грудня 2020 р. № 1236, і встановлено на період дії карантину, але не довше ніж до 30 квітня 2022 р., для переліку 6803 суб'єктів господарювання, основним видом діяльності яких є, зокрема, виробництво продовольчих товарів:

- 1) борошна пшеничного (КВЕД - 10.61),
- 2) молока пастеризованого (КВЕД - 10.51),
- 3) хліба житньо-пшеничного (КВЕД - 10.71),
- 4) яєць курячих (КВЕД - 01.47),
- 5) птиці (тушка куряча) (КВЕД - 10.12),
- 6) олії соняшникової (КВЕД - 10.41),

для них встановлено граничний рівень постачальницько-збутової надбавки (постачальницької винагороди) до ціни природного газу власного видобутку (без врахування рентних платежів) **на рівні не більше 24 відсотків**. Такі торги природним газом проводяться на аукціонах.

Проте весь річний видобуток природного газу в Україні становить 19 млрд. м³, у т.ч. 14 млрд. м³ видобуток компаніями державного сектору та 5 млрд. м³ видобуток компаніями приватного сектору, а сукупне споживання всіма суб'єктами економіки становить 27 млрд. м³. Тобто щорічно утворюється дефіцит 8 млрд. м³. Такий

²³ Джерело: <https://www.ueex.com.ua/exchange-quotations/natural-gas/medium-and-long-term-market/>,
<https://www.ueex.com.ua/files/quotations-natural-gas-1910-ukr.pdf>.

дефіцит покривається закупівлею природного газу на спотових нерезидентських ринках Європейського Союзу та Швейцарської Конфедерації. Проте сукупно країни Європейського Союзу є нетто-імпортерами, які покривають за рахунок імпорту близько 90% внутрішнього споживання, у тому числі близько 40% внутрішнього споживання за рахунок імпорту з Російської Федерації.

Покриття такого дефіциту потрібне для суб'єктів економічної діяльності, у структурі собівартості яких споживання природного газу також є значним:

1) підприємства гірничо-металургійної промисловості (Північний ГЗК, Інгулецький ГЗК, Полтавський ГЗК, Південний ГЗК, Арселор Міттал Кривий Ріг, Центральний ГЗК):

- у процесі виробництва агломерату (компоненту для виплавки чавуну) - при підпалюванні і спіканні за допомогою зовнішнього обігріву продуктами спалювання природного газу спеціально підготовленої суміші (шихти), яка складається із залізної руди, концентрату, флюсів, шламів і твердого палива (коксу), змішаних в певній пропорції;

- у процесі виробництва окатишів (компоненту для виплавки чавуну) – в обкочувальному і випалювальному обладнанні, в якому з шихти одержують тверді і міцні кульки з вмістом заліза 63-68%;

- у технологіях прямого відновлення або гарячого брикетування - виробленні практично чистого заліза із його вмістом у брикеті понад 90%²⁴.

2) металургійні підприємства - природний газ напряму формував 8% змінних витрат українських металургійних підприємств, а з урахуванням впливу цін на природний газ на ціни коксівного вугілля та електроенергії, що використовуються при виробництві чавуну та сталі в Україні, природний газ формував 60% змінних витрат металургійних підприємств);²⁵

Таблиця.

	2018	2020
Споживання природного газу металургійними підприємствами України, млрд. м3	2,325 ²⁶	1,88

2) підприємства хімічної галузі (виробництво мінеральних добрив і пластмас);

4) тепличні господарства,

5) виробники цукру,

6) виробники скла,

7) генерація електроенергії і тепла на теплових електростанціях і електроцентралях,

8) підприємства інших галузей економіки.

Для зазначених галузей висока «енергетична собівартість» значить скорочення виробництва, зменшення конкурентоздатності продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках збуту, звільнення працівників, високий рівень промислової інфляції (у 2021-му році було подолано «антирекорд» промислової інфляції з 1996-го року – 62,2% річних на загальнодержавному рівні). З певною затримкою (лагом) промислова інфляція трансформується споживачам.

Проте у НАК «Нафтогаз України» є прямі транзитні договори з російським «Газпромом». Не зрозуміло, чому не може бути аналогічних прямих договорів щодо імпорту газу у «Газпрому», адже на нерезидентських спотових ринках реверсного природного газу ціни є значно вищі. Відмова від нерезидентських спотових ринків на користь прямих договорів може позитивно вплинути у першу чергу на металургійний та хімічний сектори економіки та запобігти припиненню діяльності підприємств в інших галузях. Попри те, що підприємства цих секторів економіки знаходяться у приватній власності:

1) компанії групи компаній SCM (71,25%) і групи компаній "Смарт-холдинг", які співзаснували холдинг METINVEST B.V. (Нідерланди) у металургійній промисловості;

2) компанії групи Ostchem (<http://www.ostchem.com/uk>) - ПАТ "Концерн "Стирол" на території так званої ДНР

²⁴ Джерело: <https://metinvestholding.com/ua/media/news/prirodnij-gaz-v-metallurgii-ot-rudi-i-koksa-do-staljnogo-prokata>.

²⁵ Джерело: <https://gmk.center/ua/infographic/yak-cina-prirodnogo-gazu-vplivaie-na-metallurgiju-ukraini>.

²⁶ Джерело: <https://expro.com.ua/novini/metalurgiya-za-10-msyacv-skorotila-spojivannya-gazu-na-25-do-2325-mlrd-kub-m>.

(аміак та карбамід), ПрАТ “Севєродонецьке об’єднання Азот” (оцтова кислота, метанол та вінілацетат), ПАТ “Азот” (аміачна селітра та капролактан), ПрАТ “Рівнеазот” (вапняково-аміачна селітра та адипінова кислота), “Ukrainian Chemical Products” (“Кримський титан”) у хімічній промисловості;

3) компанії хімічної промисловості у державній власності: ПАТ “Одеський припортовий завод”, засноване ФДМУ (ЄДРПОУ: 00206539, м. Одеса, www.opz.odessa.net), що переважно виробляє карбамід, ПАТ “Сумихімпром”, засноване Фондом держмайна України (ЄДРПОУ: 05766356, м. Суми, www.sumykhimprom.com.ua);

4) інші споживачі.

Таким чином, для підприємств приватної форми власності – великих платників податків, наявні такі альтернативи фіксування вхідних цін на природний газ:

- 1) хеджування спотових контрактів закупівлі реверсного газу, або хеджування цін природного газу, що закуповується на Українській енергетичній біржі, проте хеджування лише дозволить зафіксувати, а не зменшити ціну;
- 2) інвестиції підприємств – великих платників податків у геологічне вивчення, дослідно-промислово розробку та видобуток вуглеводнів, проте така стратегія вертикальної інтеграції відстрочить наявність природного газу власного видобутку на декілька років;
- 3) побудова поблизу одного з українських морських портів терміналу зрідженого природного газу (ЗПГ/LNG²⁷), заводу з регазифікації та подальше ввезення зрідженого природного газу з Катару. У минулому планувався національний інфраструктурний проект «LNG-Україна – створення інфраструктури постачання скрапленого газу».

Держінвестпроект України повідомляв, що «за політичної волі та послідовному виконанні усіх стадій проекту FSRU технології можна ввести в експлуатацію за 12 місяців на суто комерційній основі»²⁸. Проект передбачав будівництво терміналу для регазифікації зрідженого природного газу (ЗПГ), який повинен був бути розташований в морському порту «Южний», причал «З Н» ПАТ «Укртрансгаз» у Комінтернівському районі Одеської області. Ще 19.11.2013 року було підписано угоду між ДП «Національний проект «Ел Ен Джі Термінал» (ЄДРПОУ: 37450164) та компанією «Excelerate Energy Limited Partnership» (США) про суттєві умови договору фрахту, які передбачали поставку (надання в оренду) FSRU судна місткістю 138 тис. м³ або 151 тис. м³ у період з першого кварталу 2015 р. строком на 5 (10) років. Реалізація першого етапу Національного проекту «LNG Україна» – оренди плавучої платформи для зберігання і регазифікації газу дозволила б додатково постачати в Україну у зрідженому стані еквівалент близько 5-ти мільярдів кубометрів природного газу. Другою чергою було передбачено будівництво наземного терміналу номінальною потужністю в еквіваленті до 10 мільярдів кубометрів газу на рік. Проте після ліквідації Кабінетом Міністрів України Держінвестпроекту України як центрального органу виконавчої влади, ДП «Національний проект «Ел Ен Джі Термінал» було передане до сфери управління Міністерства економічного розвитку та торгівлі України і офіційних повідомлень щодо актуалізації цього інфраструктурного національного проекту не надходило.

Питання щодо фінансування терміналу для регазифікації, оренди плавучої платформи для зберігання та будівництва наземного терміналу залишається відкритим і станом на 2022-й рік.

²⁷ Об’єм еквівалентного зрідженого природного газу (LNG), що на 77-99% метан, який утворюється при температурі -162 С, становить 1/600 об’єму незрідженого природного газу. Фізико-хімічні показники природного газу, який передається постачальником споживачеві у пунктах приймання-передачі, зазначених у пункті 3.1 цього договору, повинні відповідати вимогам, визначеним розділом III Кодексу газотранспортної системи, затвердженим постановою НКРЕКП від 30 вересня 2015 № 2493 та Кодексом газорозподільних систем, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2494. Деякі центри експорту зрідженого природного газу (ЗПГ/LNG), густина якого становить приблизно 43-47% густини води, пропонують комерційні обсяги експорту, що завантажуються на криогенні танкери, в яких утримується температурний режим -162С, які надалі прямують до терміналів-заводів, де здійснюється регазифікація, або на спеціалізовані АЗС.

²⁸ Джерело: <https://www.kmu.gov.ua/news/247168723>.

